ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ- Μια συνέντευξη του 1893

Posted by **sarant** στο 17 Απριλίου, 2023

Χρονιάρα μέρα και σήμερα, γιορτάσιμη, χαλαρή, ταιριάζει κάτι λογοτεχνίζον έστω και όχι καθαρά λογοτεχνικό. Χτες, όπως η μέρα οιονεί επιβάλλει, είχαμε Παπαδιαμάντη, Παπαδιαμάντη έχουμε και σήμερα -αλλά όχι διήγημά του.

Έχουμε μια συνέντευξη του Παπαδιαμάντη, που την έδωσε το 1893 στον Μήτσο Χατζόπουλο (Μποέμ) στην εφημερίδα Το Άστυ. Ο Μήτσος Χατζόπουλος (1872-1936), ήταν μικρότερος αδελφός του Κώστα, του γνωστού πεζογράφου και πρωτοπόρου σοσιαλιστή (που μετάφρασε το Κομμουνιστικό Μανιφέστο). Όταν τελείωσε το γυμνάσιο ήρθε από το Αγρίνιο στην Αθήνα και, με σύσταση του Ξενόπουλου, άρχισε να δημοσιογραφεί στο Άστυ, ενώ είχε ήδη γράψει διηγήματα.

Ως δημοσιογράφος, με βασικό ψευδώνυμο Μποέμ (αλλά, κατά καιρούς και ανάλογα το έντυπο και με πλειάδα άλλων) ο Μ. Χατζόπουλος είχε λαμπρή σταδιοδρομία και, ανάμεσα σε άλλα, νομίζω πως ήταν εκείνος που έφερε στην Ελλάδα τις συνεντεύξεις λογοτεχνών ή τουλάχιστον έκανε δημοφιλές το είδος. Η σειρά συνεντεύξεών του το 1893 στο Άστυ προκάλεσε πολλές συζητήσεις, όπως και επόμενες σειρές (αν καλοθυμάμαι, στην εφημ. Αθήναι το 1909). Τότε ο Χατζόπουλος ήταν 21 χρονών και ο Παπαδιαμάντης είχε τη διπλή ηλικία, 42.

Παραθέτω εδώ στα επόμενα τη συνέντευξη που πήρε ο Μποέμ από τον Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη (Άστυ 26 Μαρτίου 1893). Αποσπάσματά της υπάρχουν στο Διαδίκτυο, όχι όμως ολόκληρη. Εξάλλου, αξίζει πολύ και η μακροσκελής εισαγωγή και τα άλλα σχόλια του Μ. Χατζόπουλου, όπως και το πορτρέτο που κάνει στον Παπαδιαμάντη.

Ο Μποέμ βέβαια προσπαθεί να προκαλέσει θόρυβο και συζητήσεις με τις συνεντεύξεις του, γι’ αυτό και συνεχώς ρωτάει τη γνώμη του Παπαδιαμάντη για άλλους λογοτέχνες, ενώ προς το τέλος της συνέντευξης φανερώνει ότι ο Παπαδιαμάντης δεν ήξερε πως όλα όσα κουβέντιαζαν επρόκειτο να δημοσιευτούν. Κατά σύμπτωση, στο ίδιο φύλλο της εφημερίδας, μετά τη συνέντευξη του Παπαδιαμάντη δημοσιεύεται επιστολή του Μιχ. Μητσάκη (συνέντευξη του οποίου είχε ήδη δημοσιευτεί) που αρχίζει: *Ψεύδεται αναιδώς ο θρασύς Μποέμ….*

Να ευχαριστήσω τον φίλο μας Κώστα Λ. που είχε την καλοσύνη να πληκτρολογήσει το κείμενο. Εκσυγχρονίζω γενικά την ορθογραφία. Για να προλάβω ερωτήσεις, δεν ξέρω ποιος ήταν ο «γνωστός ποιητής» που παραβρέθηκε στη συνέντευξη. Η Βρύση του Λέκα, όπου βρισκόταν το μπακάλικο του Μπάρκα, ήταν στη γωνία Λέκ(κ)α και Κολοκοτρώνη.

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Εις το μπακάλικον του Μπάρκα. – Φιλολογικόν γκιουβέτσι. – Δύο ημείς και ο κ. Παπαδιαμάντης τρεις. – Σύντομος βιογραφία του. – Ο ονομαστικός κατάλογος του κ. Φιντικλέους εις το Πανεπιστήμιον. – Μποέμ πάντοτε. – Τα διηγήματά του. – Η Σκίαθος κατά τον κ Παπαδιαμάντην μικρόκοσμος. – Η γλώσσα εις το μεταίχμιον. – Τον Βαλαωρίτην περισσότερον του Σολωμού. – Αι κρίσεις του περί των συγχρόνων. – Έν ανέκδοτόν του

ΕΤΟΣ Η΄. — ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β΄. ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ — ΣΑΒΒΑΤΟΝ, 26 —

ΤΙΜΑΙ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ		ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ
Τρίμηνος	δρ. 9	— — —
Έξάμηνος	δρ. 16	χρυσᾶ φράγκα 25
Έτησία	δρ. 30	χρυσᾶ φράγκα 45

ΑΙ ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ ΑΡΙΟΝΤΑΙ
τὴν 1 κατ' 15 ἑκάστου μηνός, καὶ εἶνε ΠΡΟΠΛΗΡΩΤΕΑΙ

Αἱ ἐπιστολαὶ ἀπευθύνονται
ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΝ ΤΟΥ "ΑΣΤΕΩΣ,,

ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΦΥΛΛΟΥ ΛΕΠΤΑ 10

ΤΟ ΑΣΤ

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΘΕΜ. ΑΝΝΙΝΟΣ. — ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: ΔΗΜΗΤΡΙ

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Εἰς τὸ μπακάλικον τοῦ Μπάρκα. — Φιλολογικὸν γκιουβέτσι. — Δύο ἡμέτερ καὶ ὁ κ. Παπαδιαμάντης τρεῖς. — Σύντομος βιογραφία του. — Ὁ ὀνομαστικὸς κατάλογος τοῦ κ. Φεντικλέους εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. — Μπουὲμ πάντοτε. — Τὰ διηγήματά του. — Ἡ Σκίαθος κατὰ τὸν κ. Παπαδιαμάντην μικρόκοσμος. — Ἡ γλῶσσα εἰς τὸ μεταξύ. — Τὸν Βαλαωρίτην περισσότερον τοῦ Σολωμοῦ. — Αἱ κρίσεις του περὶ τῶν συγχρόνων. — Ἓν ἀνέκδοτόν του

Ὁ κ. Παπαδιαμάντης, γνωστὸς Ἕλλην ποιητής, καὶ ἐγώ, οἱ τρεῖς μας, εἴχομεν καθήσῃ ἐπὶ ἑνὸς τραπεζίου εἰς τὸ μπακάλικον τοῦ Μπάρκα, ἀκριβῶς παρὰ τὴν βρύσιν τοῦ Λέκα. Ἡ ὥρα ἦτο ὀγδόη ἑσπερινή, τὸ μπακάλικον ἐφωτίζετο πλουσίως μαθητῶν του δείγματα καλλιγραφικῆς ἱκανότητος, παρουσίαζεν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τῶν ἐξετάσεων ἀντιγραφὰς διαφόρων ἁγίων καὶ πρωτομαρτύρων, τὰς εἰκόνας τῶν ὁποίων τόσην μανίαν εἶχε νὰ ἀντιγράφῃ κρυφίως ἐν τῇ σκιᾷ καὶ ἡσυχίᾳ τῆς ἐκκλησίας τῆς πα-

τοῦ πάθου τῆς *γεκλίμας* τοῦ ὀνόματος των εἰς τὴν Εὐρώπην ὑπὸ τοῦ ἱεροφάντου Ψυχάρη, προσεκολλήθησαν στερρῶς καὶ τυφλότατα πρὸς αὐτόν. Ἀλλ' ὅλα αὐτὰ θὰ παρέλθουν ταχέως, καὶ ὁ *Ψυχάρειος* ὄὄξα θὰ ἐξατμισθῇ ὡς πομφόλυξ, αὐτὴ ἤτις παίρνει καὶ δίνει εἰς τὴν ἀδὸν Κλωδίου εἰς τὰ Παρίσια ! Τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν ποῦ τὴν εἶδε, ποῦ τὴν ἔμαθε, ποῦ τὴν ἐσπούδασεν ὁ Ψυχάρης ; Αὐτὲς εἶνε Χῖος, σχεδὸν ξένος, ἀριστοκράτης Φαναριώτης, ἐπιχειρῶν μ' ἓν στρεβλωτικὸν ἰδίωμα νὰ ἐπιβληθῇ ὡς δημιουργὸς καὶ διδάσκαλος ὁλοκλήρου ἔθνους. Ὄχι ! αἱ γλῶσσαι δὲν ἐπιβάλλονται οὕτω εἰς τὰ καλὰ καθούμενα ὑπὸ τῶν ἀτόμων εἰς τοὺς λαούς !

Τὸν Δροσίνην τὸν θεωρεῖ ὡς καλόν. Τὸν Μητσάκην τὸν ἀγαπᾷ ὡς φίλον, καὶ τὸν ἐκτιμᾷ ὡς συγγραφέα. Τὸν Καρκαβίτσαν τὸν φίλον του, τὸν ἀναγνωρίζει ὡς κατέ-

Ο κ. Παπαδιαμάντης, γνωστός Έλλην ποιητής, και εγώ, οι τρεις μας, είχαμεν καθίσει επί ενός τραπεζίου εις το μπακάλικον του Μπάρκα, ακριβώς παρά την βρύσιν του Λέκα. Η ώρα ήτο ογδόη εσπερινή, το μπακάλικον εφωτίζετο πλουσίως δια των ραμφών του αεριόφωτος, τα εις το βάθος απόκρυφα δωμάτια ήταν κατειλημμένα υπό πολυαρίθμων παρεών, αίτινες συνέκρουον ευθύμως τα ποτήρια, και ευθυμότερον, και περιπαθέστερον έψαλλον την *Μυγδαλιάν* του Δροσίνη αφ'ενός, και περιπαθείς *αμανέδες* εξ άλλου, ων συχνοτέρα επωδός αντήχει:

Έλα να σε κάμω μάκια
Στο λαιμό, στα γλυκαδάκια.

Ευτραφέστατος μπακαλόπαις προσήλθεν εις τας διαταγάς μας, έστρωσεν επί του τραπεζίου αντί τραπεζομανδήλου μιαν *Επιθεώρησιν* και μίαν *Παλιγγενεσίαν*, παρέθηκεν επ αυτής αχνίζον *γκιοβέτσι*, από έν πινάκιον, από έν μαχαιροπερούνιον, από μίαν αμφίβολον πετσέταν, μισήν οκάν άρτου κεκομμένου μπακάλικα, μίαν οκάν αφρίζοντος ρητινίτου και τρία ποτήρια. Το σπαγέτον ορεκτικότατον, ο κ. Παπαδιαμάντης εζήτησε και τυρόν μάλιστα, το κρέας τρυφερότατον, ο ρητινίτης γευστικότατος, ηδωνικότατος, και ημείς εφάγομεν ορεκτικότατα. Ο κ. Παπαδιαμάντης, ο εκ της νήσου Σκιάθου συγγραφεύς, ο ιδιόρρυθμος, ο εκκεντρικός, ο Μποέμ, ο Μένιππος φιλόσοφος, ο άνθρωπος των καπηλείων και των τρωγλών, ο θαυμάσιος τύπος, ο ειλικρινής χαρακτήρ, ο περιφερόμενος συχνάκις ανά τας αθηναϊκάς οδούς με το τετριμμένον και ξεθωριασμένον επανωφόριον, με τα διπλά καταρακωμένα πανταλόνια, με την ράβδον παραμάσχαλα, και με την χείρα αιωνίως επί του στήθους, ο πνευματώδης αυτός Λουκιανός, η χάρις αυτή του Θεοκρίτου, ο αναλυτικός ψυχολόγος Τουργένιεφ, ο παρατηρητικός Δίκενς, ο μελαγχολικός Κοππέ, ο γλαφυρός και φυσικότατος αυτός Πλούταρχος, με τ' άφθονα μαύρα ακτένιστα μαλλιά, με το πλατύγυρον λερωμένον ημίψηλον, με τα πυκνά ακατάστατα και ακαλλίτεχνα γένια, με την είρωνα φίλοινον φυσιογνωμίαν του, με την ανθηράν ευφυολογίαν την αναφαινομένην εν ακρατήτω πεζολογία, ο ήκιστα αυτός φαινόμενος ποιητής, ο ελάχιστα δεικνυόμενος συγγραφεύς, η μορφή αυτή του σχολαστικού, του δασκάλου, η προτομή αυτή του Σειληνού, ο ιδιότροπος, ο φυγόπονος διά τας φιλολογικάς εργασίας, ο καταδαπανών δέκα ώρας της ημέρας εις μεταφράσεις εκ του γαλλικού και του αγγλικού διά την Ακρόπολιν και το Νέον Πνεύμα της, ο σκορπών ολόκληρον το βάρος του θυλακίου του διά μίαν

εσπέραν, ο ζων μεταξύ ενός ποτηρίου οίνου και ενός κυπέλλου ζύθου, με τα σιγαρέτα του εις το πλάι, ο χρυσός αυτός άνθρωπος, καθ'όλην την διάρκειαν του μποεμικού δείπνου μας, μας έτερπεν εκ καρδίας τόσον αγαθός, και τόσον φιλόφρων δεικνυόμενος, αυτός ο τόσον άγριος, ο τόσον απότομος συνήθως.

Και εν μέσω των συχνών προπόσεών μας και των συγκρούσεων των ποτηρίων εν γλυκεία αδελφικότητι εξηκολούθει ν' απαντά εις τας ερωτήσεις μου και να λέγει πάντοτε αυτός, ο τόσον κατηφής, ο τόσον δύσκολος συνήθως. Ο κ. Παπαδιαμάντης είνε εις την ακμήν της ηλικίας του, μόλις υπερπηδήσας το τεσσαρακοστόν έτος της ηλικίας του. Εγεννήθη εν τη νήσω του Αιγαίου Σκιάθω το 1851. Εις το σχολείον της πατρίδος του σχεδόν ουδέποτε εφοίτησεν, και οσάκις εξ ανάγκης έκαμε τούτο, υπείκων εις την οργήν του κλασικού δασκάλου της εποχής του, δεν ήνοιξε ποτέ βιβλίον, δεν έπιασε ποτέ πέναν εις τα χέρια του. Ως παπαδοπαίδι όπου ήτο ηρέσκετο πολύ να διαβάζει εκκλησιαστικά βιβλία, εις τρόπον ώστε αργότερα, εις ηλικίαν 13 ετών, εννοούσεν ευχερέστατα τον Όμηρον. Κατά δε τας ετησίας εξετάσεις, μη δυνάμενος να προσφέρει και αυτός μετά των άλλων συμμαθητών του δείγματα καλλιγραφικής ικανότητας, παρουσίαζεν εις την επιτροπήν των εξετάσεων αντιγραφάς διαφόρων αγίων και πρωτομαρτύρων, τας εικόνας των οποίων τόσην μανίαν είχε να αντιγράφει κρυφίως εν τη σκιά και ησυχία της εκκλησίας της πατρίδος του. Μετά τινα χρόνον απήλθεν εις την Χαλκίδα ως φοιτητής του γυμνασίου, ένθα αποπερατώσας τας εγκυκλοπαιδικάς αυτού μελέτας, ήλθεν εις Αθήνας, όπου ενεγράφη εις την φιλοσοφικήν σχολήν. Αλλά ταχέως ηναγκάσθη να αποσκορακίσει και φιλοσοφίαν και πανεπιστημιακάς δάφνας. Ο χαρακτήρ του, το πνεύμα του ήκιστα συνεφώνουν με τον φοιτητικόν βίον και τας σχολαστικάς μελέτας. Εκείνο το οποίον κυρίως τον απέσπασεν από το φοιτητικόν εδώλιον ήτο ο καθ'εκάστην ημέραν εκφωνούμενος υπό του καθηγητού κ. Φιντικλέους κατά την έναρξιν των παραδόσεων ονομαστικός κατάλογος. Εξ όλων τούτων ηναγκάσθη να παραιτήσει τας φοιτητικάς σπουδάς του αργότερον, καθώς και τας ιδιαιτέρας παραδόσεις, δι ων επορίζετο τα προς το ζην, και να επιδοθεί εις την δημοσιογραφίαν, ταχέως εκμαθών την γαλλικήν και την αγγλικήν. Το 1882 προσελήφθη εις την *Εφημερίδα* ως μεταφραστής, την γνωστήν τότε μικράν το σχήμα, αλλ' εκλεκτήν την ύλην *Εφημερίδα*. Τώρα δε εργάζεται εις την *Ακρόπολιν*, δημιουργών συγχόνως και φιλολογικά έργα, εκτός των καθημερινών μεταφράσεων, δι ών κερδίζει τον άρτον του. Ο κ. Παπαδιαμάντης έχει γράψει πλείστα όσα αριστουργήματα από του *Μηχάνεσαι* μέχρι της σημερινής *Εστίας*. Τα διηγήματά του τα διακρίνει βαθεία έμπνευσις, φυσικότης απαράμιλλος, ανθηρότης ύφους συναρπάζουσα. Τα θέματά του συνήθως αναστρέφονται εις θαλασσινάς παραδόσεις, εις την ποιμενικήν ζωήν, εις ειδυλλιακάς σκηνάς, όλων των εμπνεύσεών του εκπηγαζουσών εκ του αγροτικού επαρχιακού βίου, και ιδίως του της ιδιαιτέρας του πατρίδος Σκιάθου, της μικροσκοπικής νήσου, του *μικρόκοσμου* τούτου, ως την αποκαλεί ο ίδιος με την θαυμαστικήν φυσικήν καλλονήν της, την παρέχουσαν 15 πεδιάδες, 12 όρμους, 25 βουνά και άπειρα δάση. Το ένδυμα δε των διηγημάτων του, αν και είναι τόσον καθαρώς επιμελημένον, εν τούτοις κλίνει πολύ προς τον δημοτικόν χαρακτήρα, τον οποίον ο συγγραφεύς, φαίνεται, ότι βαθύτατα επίσταται. Αν τον ερωτήσετε τόρα, ποία γλώσσα του αρέσει, θα σας απαντήσει με τον ολίγον αλλόκοτον, αλλά και ήρεμον τόνον της φωνής του, ότι η ιδέα του είνε η γλώσσα να ακολουθήση ένα *μεταίχμιον*, δηλαδή ούτε άκρως δημοτική να είναι, ούτε υπερβολικώς καθαρεύουσα.

Από τον Σολωμόν εκτιμά περισσότερο τον Βαλαωρίτην, και κατόπιν αυτού τον Ζαλοκώσταν. Ο Βαλαωρίτης του αρέσει περισσότερον, διότι τον θεωρεί, ότι αυτός μόνο ειργάσθη εθνικώς, αυτός μόνον είχε καρδίαν, αίμα, αίσθημα, έξεις, όλα συγχωνευμένα ελληνικά και παρήγαγε μακράν εποποιίαν, ενώ ο Σολωμός, παρ'όλην την ατελή και άμορφον παραγωγήν του, φαίνεται κάπως ξένος, εν Ιταλία ανατραφείς, ουχί αδόλως εμπνευσθείς, Επτανήσιος ων. Τώρα αν θέλετε και τας ιδέας του περί των συγχρόνων ποιητών συγγραφέων, ακούσατέ τας. Αν εκοπίασα να τας αγρεύσω εκ της αμειλίκτου σιωπής του εγώ το γνωρίζω.

Τον Ροΐδην τον θεωρεί ως πνευματώδη, αλλ' εις το παρελθόν ανήκοντα.

Τον Άννινον πνευματώδη και αυτόν, καλλιτεχνικότερον, αλλ' εις την παρωδίαν ανήκοντα.

Τον Ψυχάρην ως ποιητήν καλόν, ως γλωσσολόγον και επιβλητήν της δημώδους γλώσσης, Λεβαντίνον, ψευδή, τεχνητόν. Προσθέτει μάλιστα ότι η μονομανία του αύτη, του να αποκτήσει όνομα εις την Ελλάδα, κατέστη δι'αυτόν *ψύχωσις*, την οποίαν δυστυχώς δεν απέφυγον και παρ' ημίν πλείστοι όσοι καλοί ποιηταί και λογογράφοι, οίτινες, διακαιόμενοι θερμώς υπό του πόθου της *ρεκλάμας* του ονόματός των εις την Ευρώπην υπό του ιεροφάντου Ψυχάρη, προσεκολλήθησαν στερρώς και τυφλότατα προς αυτόν. Αλλ' όλα αυτά θα παρέλθουν ταχέως, και η Ψυχάρειος δόξα θα εξατμισθεί ως πομφόλυξ, αυτή ήτις παίρνει και δίνει εις την οδών Κλωδίου εις τα Παρίσια! Την δημοτικήν γλώσσαν πού την είδε, πού την έμαθε, πού την εσπούδασεν ο Ψυχάρης; Αυτός είνε Χίος, σχεδόν ξένος, αριστοκράτης Φαναριώτης, επιχειρών μ' έν στρεβλωτικόν ιδίωμα να επιβληθεί ως δημιουργός και διδάσκαλος ολοκλήρου έθνους. Όχι! Αι γλώσσαι δεν επιβάλλονται ούτω εις τα καλά καθούμενα υπό των ατόμων εις τους λαούς!

Τον Δροσίνην τον θεωρεί ως καλόν. Τον Μητσάκην τον αγαπά ως φίλον, και τον εκτιμά ως συγγραφέα. Τον Καρκαβίτσαν τον φίλον του, τον αναγνωρίζει ως κατέχοντα λαμπρόν τάλαντον αναμφισβήτητον, και λέγει ότι αυτός ειργάσθη περισσότερον πολλών άλλων εθνικώς, αλλά τελευταίως τα μπέρδεψε με την απότομον αποσκοράκισιν της γλώσσας εις την οποίαν έγραψε τα καλύτερα έργα του. Άλλως τε δεν είναι καθόλου δημοτική η γλώσσα του αναμιγνύουσα τύπους καθαρευούσης με τύπους δημοτικούς π.χ. *τον οποίον, την οποίαν, το οποίον*. Δεν λέγει ο χριστιανός κι αυτός, *οπού*, και να τελειώνει!

Τον Ξενόπουλον τον λέγει καλούτσικον. Αυτός έχει καλαισθησίαν, εργάζεται, αλλά δεν δύναται ν' αντιληφθεί τα πρέποντα θέματα, τον παρακολουθεί δε με αγάπην του πάντοτε. Τον Κρυστάλλην τον αγαπά ως κλέφτην, και ως τσοπάνον, και τον θεωρεί ως μόνον αγνόν δημοτικόν, όστις εκ του φυσικού μόνον δανείζεται την δημώδη γλώσσαν. Τον Εφταλιώτην τον θεωρεί ως καλόν. Αλλ' απορεί δια την μακράν σιγήν του. Ο Γαβριηλίδης, αλλά ποιος Γαβριηλίδης; αυτός ξέρει πολλούς Γαβριηλίδας, δι' αυτόν καλύτερος είναι εκείνος που του σκάει 250 δρ. τον μήνα. Ο Γαβριηλίδης είναι δύναμις. Νεωτεριστής, πρωτότυπος, αυθόρμητος, ανεξάρτητος, αναμφισβήτητος αξία, γνωρίζουσα να συμβαδίζει με τας αξιώσεις και τας κλίσεις του κοινού.

Τον Πολέμην ως νέον ευαίσθητον, συμπαθητικόν, αλλ' ευρωπαΐζοντα, συνεσφιγμένον με το ευρωπαϊκόν πνεύμα. Τον Παλαμάν φίλον σεβαστόν, κριτικόν καλόν και πολυμαθή, αλλά στρυφνόν και απαιτητικόν και αυτόν. Τον Στεφάνου, αυτόν δεν τον διάβασε, αλλά εις την *Ακρόπολιν* όπου διόρθωνε τας *Σειρήνας* του, του ανέγνωσε καμιά εικοσαριά στίχους και τους εύρε καλούς. Τον Μάνον, αυτού λίγα διάβασε, πού να του μένει καιρός κιόλας, αυτός εξάλλου τώρα δεν διαβάζει τίποτα τζάνουμ, και του εφάνησαν αρκετά καλά. Τον Πολυλάν σοφόν, αλλ' ιδιότροπον, και τον Καλοσγούρον, αυτός δα δεν είναι για κουβέντα!

Μη ζητήσετε περισσότερον διότι θαύμα είναι πώς απεσπάσθησαν και αυτά εκ των χειλέων του, αλίμονον δε αν προεμάντευε την ιδιότητά μου, καθ'ην στιγμήν τον ηρώτουν. Αι καλλιτεχνικαί του απαντήσεις ίσως δεν θα εστόλιζον σήμερον την σκιαγραφίαν του, την οποίαν επισφραγίζω και με έν ανέκδοτόν του.

Μιαν ημέραν ο κ. Σίμων Αποστολίδης, και ο κ. Ανδρέας Συγγρός συνομίλουν καθ' οδόν, οπότε διερχόμενος ο συγγραφεύς των *Ειδυλλίων*, πάντοτε ρακένδυτος και ιδιότροπος, εχαιρέτησε τον κ Αποστολίδην. Ο μέγας τραπεζίτης διακόψας την συνομιλίαν του προσέθεσεν επί τη ευκαιρία του χαιρετισμού του συγγραφέως.

-Για δέτενε εδώ εις την Ελλάδα ως και οι επαίται, mon cher, φέρνουνε μπαστούνια.

Έκπληκτος ο Αποστολίδης απαντά.

-Τι λέγεις, κυρ Ανδρέα; αυτός είνε ο καλύτερος διηγηματογράφος μας.

-Ποιος; πώς τον λέτε;

-Παπαδιαμάντην.

-Και είναι έτσι σαν διακονιάρης! απήντησεν έτι εκπληκτότερος αυτήν την φοράν ο κ. Συγγρός.

Μποέμ